

ուշագրութեան արժանի է վերջին դասառարանի նկարը, որ իր ամբողջութեան մէջ ցայտուն գաղափար մը կոչւոյ՝ պայմանաւորութեան իմաստը հարուստ երևակայութեան մարմին: Հաագոյն վրձինի արտագրութեան ժրն է այս մէկն ալ, ուր բազմաթիւ խմբական պատկերները, արկարարներու խօսուան արտայայտութիւններն ու շարժումները կը բարձրացնեն նկարին գեղարուեստական արժէքը:

Ռուսիայի մանրանկարչութեան ոճէն հետեւնելով, երկու ուրիշ ձեռագործներ կը վերագրուին իրեն, ինչպէս կը հաստատէ Փրոֆ. Ս. Տէր Ներսէսեան: Ասոնք են՝ Երեանի Մատենադարանին թիւ 5458 Աւետարանը, ծաղկուած 1266ին Հռոմ-կլայի մէջ Հեթում Ա. ի համար, և Ուսաշինկիթընի Freer Gallery of Art թիւ 32-18ը. որ գրեւծ է ծաղկուած է Հեթում Ա. ի եղբոր՝ Վասակ իշխանի համար:

Իսկ Երեանի Մատենադարանին մէջ գտնուող թիւ 8321 Աւետարանը, որուն մէջ կը գտնուի երիտասարդ Հեոն իշխանի գործնակարը, կարելի է համարել թ. Ռոսալիի ամենականուի ծաղկած Աւետարանը, 1254 թուականին: Ուրեմն, այսպէս, ութ ծաղկուած Աւետարաններ հասած կ'ըլլան մեզի մեծածախկ արուեստագէտի թողուն վրձինէն(?) :

Կը տեղեկանանք նաեւ Թորոս Ռուսիի ծաղկած 1262ի Աւետարանի յիշատակարանէն (որուն մասին խօսեցանք վերը), թէ կոստանդին Ա. Կաթողիկոսի ժամանակ գրուած են շատ տալիս ձեռագործներ, ժան մեզի յայտնի եղածները: Այդ շրջաշրջանին գրեւծ է Հին Կապարան մը ևս, որ մինչև հիմա յայտնի չէ եղած բանաւորութեան:

ՎԱԶԷ Մ. ՎՐԴ. ԻՆՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Մարտի

(?) Նոյն, էջ 161

“ՅԻՍՈՒՄԻ ԵՂԱՅՐԵՐԸ”

Աւետարանի հասարակ ընթերցող մը յաճախ թերփախցողութիւններ կ'ունենայ Աւետարանական կարգ մը ճշմարտութիւններ և արտայայտութիւններ ըմբռնելու մէջ: Անոնցմէ մին է Յիսուսի եղբայրներ ունենալու պարագայը:

Հայց. Եկեղեցւոյ Հոգևոր Հայրերու մեկնադրանքութիւններէն օգտուելով պիտի ջանանք կարգ մը լուսաբանութիւններ տալ՝ միանգամ ընդմիշտ փարատելու համար զիսկ հասկացողութիւններն ու թեւադրանքներն իրենց շատերու, որոնք կը շարունակեն պնդել իրենց գաղափարներուն և ըմբռնումներուն վրայ:

Նախ կ'ուզենք յստակացնել այն ռիսկ ըմբռնումը՝ թէ Տեառնեղբայրներ Յիսուսի ընտրած տասներկու առաքեալներու խումբին մէջ կը կազմեն:

Մատթ. ԺԳ. 55ի մէջ ՁԵՍԱՆՈՒԻ եղբայրները կոչուած չորս եղբայրներ՝ Յուկոբոս, Յովէս, Սիմոն և Յուդա կը յիշատակուին: Իսկ առաքեալներուն մէջ չորս չորսի նշանակուած կը գտնենք Յուկոբոս, Սիմոն և Յուդա պնդանները:

Արեւմտեան Եկեղեցիին կ'ուզէ նոյնացնել այդ երեք համանունները, պայտ պանելով որ անոնք նոյնիսկ Տեառնեղբայրներն են, տասներկու առաքեալներուն մէջ առնուած:

Մեր Եկեղեցիին ասիկա անհաւանակած կը գտնէ, Աւետարանական փառաբերութիւնով —

1. — Երկուսուսուն առաքեալներու ընտրութենէն ետք Տեառնեղբայրներ Սուրբ Կոյսի հետ կու գան Յիսուսը փնտալու (Մրկ. Թ. 31), ինչ որ ցոյց կու տայ թէ պարբեր է ին պիտե՞ք շրջադառնալներէն:

2. — Տասներկու առաքեալներու ընտրութենէն տարի մը ետք, Տեառնեղբայրներ կը յորդորեն Յիսուսը որ Երուսաղէմ երթայ և ինքզինքը աշխարհի յայտնէ. ճիշդիս է եղբորքն իսկ չէին հաւատարեալ ի նա (Յովհ. Ե. 5): Յիսուսի հետ շրջադառնալներուն չի յարմարիր այսպիսի թերահաւատութիւն մը:

3. — Թիսուսի համբարձուճէն ետք, վերնատան մէջ հաւաքուած հուսադաշնակներու մասին Ղուկաս Աւետարանիչ մատառան առաքելները իրենց անուաններով կը յիշէ. որոնց մէջ են նաեւ Յակոբոս Ալփեան, Շմաւոն Նախանձայայը և Յուդա Յակոբեան: Ապա կ'աւելցնէ թէ ՎՍՊա ամենեքեան (մատառան առաքելները) էին հանապազորդեալ միաբան յաղթա հան. դերձ կանամբք և Մարիմաւ մարբն Յիսուսի և եղբարք ձորաւ (Կորնթ. Ա. 13-14): Որով Տեսանկերայրները յատկապէս կը զտառուին առաքելներէն:

4. — Եթէ իրապէս երկոտասանից մէջ երեք հարազատ եղբայրներ ըլլային, Աւետարանիչները նշանակած կ'ըլլային, ինչպէս կ'ընեն Յովնանեան և Զերեդեան եղբայրներու պարագային:

Հետեւաբար Յակոբոս Զերեդեայ, Յակոբոս Ալփեայ և Յակոբոս Տեսանկերայր երեք տարբեր Յակոբոսներ են, և այս պատճառաւ մեր Եկեղեցին ալ երեք տարբեր աօներ կը կատարէ երեք առաքելներուն համար:

«Թիսուսի եղբայրներըն մասին ակնորակութիւններ կան Մտաթ. ԺԲ. 46-50 Ի. Մտաթ. ԺԳ. 53-54 Ի, Մրկ. Գ. 31-35 Ի և Ղկս. Ը. 19-21 Ի մէջ:

Տեսանկերայրները Ս. Կոյսին հետ կու գան Յիսուսը փնտռելու, որովհետեւ Ան երկար ժամանակէ ի վեր կը քարոզէր և հետեւաբար հանգստանալու պէտք ունէր: Երբ լուրը Յիսուսի կը հասնի, մեր Տէշը չի հաճիր ընդհատել իր քարոզը, այլ ձեռքը տարածելով և իր աշակերտներն ու հետեւորդները մտանոնչելով, զգալուն ձայնով մը կ'ըսէ. «Ով որ Աստուծոյ կամքը կը կատարէ, ան է իմ եղբայրս և քոյրս և մայրս» (Մրկ. Գ. 35): Շարաթ օր մը Բիւստոս Նազարէթի փողովարանին մէջ կը սկսի քարոզել և աւետարանական վարդապետութիւնը երկնից արքայութեան յայտնուելուն և Նոր Ուխտի սկսելուն խորհուրդները մեկնել աշխիսի խորունկ և զօրուոր կերպով, որ բոլոր լսողները սկսան զարմանալ իր ունեցած իմաստութեան և զօրութեան վրայ՝ ըսելով. «Ո՞րչ ուս է մանուկ հիւսանն և որդին Մտրեմայ, եղբայր Յակովդ»:

բայ և Յովսեփ և Յուդայի և Սիմոնի, և չիցենք քորք դարա աստ առ մեզ» (Մրկ. Զօ 3):

Արդեւք ի՞նչ կերպով կամ ի՞նչ կոսակցութեամբ Յակոբոս, Յովսէփ, Յուդա և Սիմոն կրնան Յիսուսի եղբայրները կոչուիլ:

«Եղբայր» կոչման խիստ իմաստին հետեւելով. ոմունք կ'ենթադրեն թէ այս չորսը Յիսուսի հարազատ եղբայրներն էին, իր ծնունդէն ետք ծնած Յովսէփի և Մարիամի զուակները, քանի որ Յիսուս Անդրանիկ կոչուած էր (Ղկս. Բ. 7):

Ասիկա անհուսաւական է, որովհետեւ այսպիսով եղծած կ'ըլլան Աստուածածնի կոյս յետ ծննդեան և միշտ կոյս ըլլալուն պատիւը: Մեր Եկեղեցին կ'ընդունի կոյս յետ ծննդեան և միշտ Սուրբ կոյս բուսացութեան իրականութիւնը:

Ուրիշներ կը խորհին թէ Յովսէփ իր առաջին ամուսնութենէն ունէր յիշեալ չորս զուակները և Մարիամ իր երկրորդ կինը ըլլալով, Յիսուս հանրութեան կողմէ միւս չորսին որպէս եղբայր կը ճանչցուէր, ինչպէս որ Յովսէփի Որդի ալ կը կոչուէր:

Երեսուս և Տեսանկերայրներուն ազգակցութիւնը հարազատ չէր: Արեւելքի մէջ եղբայրներու և քոյրերու զուակները իրարու եղբայր և քոյր կը կոչուէին: Աւետարաններէն քողովով կրնանք հաստատուել և բացատրել իրականութիւնը:

Աւետարանները Յիսուսի խաչին մօտ գտնուող կիները յիշելու տանն հետեւեալ անունները կու տան. «Մարիամ Մագդաղենացի և Մարիամ Յակովբայ և Յովսեփայ մայր, և մայր որդուցն Զերեդեայ» (Մտաթ. ԻԷ. 56): «Մարիամ Մագդաղենացի և Մարիամ Յակոբոս փոքրկան և Յովսեփայ մայր, և Սողոմէն» (Մրկ. ԺԵ. 40): Մայրն նորա և քոյր մօր նորա Մարիամ կոչուողայ և Մարիամ Մագդաղենացի» (Յովմ. ԺԹ. 25):

Տիրմայրէն զատ, զոր միայն Յովսեփն և Տեսանկերայր յիշած է, երեք կիներու անուններ կը գտնենք խաչելութեան ժամանակ: Մարիամ Մագդաղենացի ծանօթ է: Երկրորդ Մարիամ մը՝ Յակոբի և Յովսէփի մայր կոչուած, հաւանաբար

չորս Տեառնեղբայրներուն մայրը կրնայ ճանչցուիլ: Ուրիշ տեղ մը նոյն Մարիամը կոչուած է կղեովպասի կին և հետևաբար կղեովպաս Տեառնեղբայրներուն հայրը կ'ըլլայ: Ուրեմն Տեառնեղբայրները կղեովպասի և Մարիամի — ոչ թէ Տիրամօր — զաւակներն էին:

Տիրամայրն ու Մարիամ կղեովպայ քոյրեր չեն կրնար ըլլալ, որովհետեւ Տիրամայր Մարիամ Յովակիմի և Աննայի ժիտկ աղջիկն էր՝ ըստ աւանդութեան: Ընդունուած աւանդութիւնն այն է թէ Յովսէփ — Աստուածահայր — և կղեովպաս եղբայրներ էին: Որով Յիսուս և Տեառնեղբայրներ հօրեղբորդիներ կ'ըլլային և ժամանակի սովորութեամբ իրարու եղբայր կը նկատուէին և կը կոչուէին:

Յովհաննէս Աւետարանչի գրած «Եւ քոյր մօր նորա Մարիամ կղեովպայ» խօսքով Մարիամ կղեովպայ Մարիամ Տիրամօր իրբև հարազատ քոյր չի կրնար ըլլալ՝ ինչպէս տեսնուք, այլ իրարու ներկ'ըլլան: Իսկ ներքին ալ իրարու քոյր անուանել սովորական չէ: Միև կողմէ, եթէ «քոյր մօր նորա» խօսքը ուղղակի Մարիամ կղեովպայի պատշաճեցնուք, խաչին մօտ Յովհաննէս երկու կիներ յիշած կ'ըլլայ Տիրամայրէն զատ: Միև Աւետարանները երեք կիներ կը յիշեն: Յովհաննէս և իր մայրը՝ Սողոմէ խաչին մօտ կը գտնուէին: Յովհաննէս չի կրնար մոռցած ըլլալ իր մայրը:

Յովհաննէսին խօսքը ստորակէտ մը աւելցնելով կարդալու է, այսպէս. «Մայրն նորա և քոյր մօր նորա, Մարիամ կղեովպայ և Մարիամ Մազդաղենացի» (ԺԹ. 25): Տիրամօր քոյր կոչուած կինը կ'ըլլայ Սողոմէն, որ իրապէս ալ Ս. Կոյսի մօրաքնուորդին է: Մատթան Քահանայ երեք աղջիկներ ունեցաւ, Աննա՝ Տիրամայր Մարիամի մայրը, Սովիւէ՝ եղիսարէթի մայրը և Մարիամ՝ Սողոմէի մայրը: Որով Տիրամայրը, եղիսարէթը և Սողոմէն իրարու մօրաքնուորդիներ կ'ըլլան: Այս բացատրութեամբ է որ Յովհաննէս նշանակած է իր մայրը՝ Սողոմէն, իրբև «քոյր մօր նորա»:

Նազարէթցիներուն ըսած խօսքին մէջ չորս Տեառնեղբայրներէն զատ կը յիշուին նաև Տեառնաքոյրեր. «Չիցեա՞ն քոյրք զորա աստ առ մեզ» (Մրկ. 2. 3). այսինքն ըսել կ'ուզեն թէ անոր քոյրերը ատկաւին մեր քաղաքին մէջ չեն: Աւետարաններէն որեւէ տեղեկութիւն չունինք անոնց մասին: Ուրեմն Տեառնեղբայրներ քոյրեր ալ ունէին, որոնք Նազարէթի մէջ կ'ապրէին՝ ամուսնութեան պատճառաւ: Իսկ Տեառնեղբայրներ Տիրամօր հետ կաթառնառւմ կը գտնուէին:

Որով կը տեսնենք թէ Քրիստոս հարազատ եղբայրներ և քոյրեր չունէր, և Տիրամայր Մարիամ մեր Եկեղեցւոյ կողմէ կ'ընդունուի որպէս Աստուածածին և ժիշտ Սուրբ Կոյս:

Գալլիֆորնիա

ՍԻՓԱՆ ՎՐԴ. ՄԵՍԵԱՆ

